

Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Cezai Konularda Onarıcı Adalet hakkında verdiği Rec(2018)8 No.lu Tavsiye Kararı

Recommendation CM/Rec(2018)8 of the Committee of Ministers to member States concerning restorative justice in criminal matters

(3 Ekim 2018 tarihinde yapılan 1326. Bakan Yardımcıları toplantısında Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiştir.)

Avrupa Konseyi Tüzüğü Madde 15.b hükümleri kapsamında Bakanlar Komitesi;

Üye devletlerin onarıcı adalete giderek daha fazla ilgi gösterdiğini belirterek,

Ceza adaleti sisteminde onarıcı adaletten faydalanmanın sağlayacağı potansiyel faydaların farkında olarak,

Onarıcı adaletin esnek, duyarlı, katılımcı ve sorun çözme odaklı bir süreç olarak kullanılmasında üye devletlerde yaşanan gelişmeleri belirterek,

Onarıcı adaletin geleneksel ceza muhakemesini tamamlayabileceğini veya bunlara alternatif olarak kullanılabileceğinin farkında olarak,

Suçun sebep olduğu zararın ele alınmasında ve onarılmasında mağdur ve fail, etkilenen diğer taraflar ve daha geniş kesimler de dâhil olmak üzere tarafların katılımını artırma ihtiyacını dikkate alarak,

Onarıcı adaleti bu tarafların ihtiyaç ve çıkarlarının dengeli, adil ve iş birliğine dayalı biçimde tespit edilebileceği ve karşılanabileceği bir yöntem olarak kabul ederek,

Mağduriyetlerine karşılık mağdurların daha güçlü bir şekilde seslerini duyurma, faille iletişim kurma ve adalet sürecinde telafi ve memnuniyete ulaşmaları yönündeki meşru çıkarlarını kabul ederek,

Faillerin topluma yeniden uyumunu geliştirecek şekilde sorumluluk duygularının teşvik edilmesi, telafi için faille fırsatlar sunulması, tazminat ve karşılıklı anlayışın sağlanması ve suçtan vazgeçmenin teşvik edilmesinin önemini dikkate alarak,

Onarıcı adaletin suç ve suçla bağlantılı çatışmaların önlenmesi ve bunlara yanıt verilmesinde kişi ve toplulukların oynadığı önemli rol hakkında farkındalığı artırabileceği ve böylece daha yapıcı ceza adaleti yanıtlarının oluşmasının teşvik edilebileceğini kabul ederek,

Onarıcı adaleti yerine getirmek için belirli beceriler gerektiğini ve uygulama kuralları ve akredite edilmiş eğitim süreçlerine ihtiyaç olduğunu kabul ederek,

Mağdurların uğradığı zararın telafisi, failerin suç işlemekten vazgeçmesinin sağlanması ve tarafların memnuniyeti gibi birçok farklı ölçüt üzerinden onarıcı adaletin etkinliğini gösteren araştırma bulgularının giderek arttığını kabul ederek,

Savunmasız ve sosyal olarak dışlanan gruplar başta olmak üzere cezai müeyyidelerin aşırı kullanımı ve her şeyi suç haline getirmekten dolayı kişilerin ve toplumların uğrayabileceği olası zararı ve onarıcı adaletin uygun olduğu durumlarda suça karşılık vermek amacıyla kullanılabilmesini kabul ederek,

Suçun kişilerin haklarının ve ilişkilerin ihlali anlamına geldiğini ve suçun telafisi için cezai müeyyidelerin ötesine uzanan bir karşılık gerektirebileceğini kabul ederek,

Barışın, toplumsal uyumun ve adaletin sağlanması kapsamında sivil toplum kuruluşlarının ve yerel toplulukların yapabileceği önemli katkıyı ve kamu ve özel girişimlerinde gösterilen çabaları koordine etme ihtiyacını dikkate alarak,

İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme hükümlerini göz önünde bulundurarak (Avrupa Konseyi Antlaşmaları Serisi No.5),

Çocuk Haklarının Kullanımı Avrupa Sözleşmesi (Avrupa Konseyi Antlaşmaları Serisi No. 160) ile üye devletlere yönelik Bakanlar Komitesi'nin Ceza Kanunu ve Usulleri çerçevesinde mağdurların konumu hakkında R(85)11 sayılı, Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesine yönelik R(87)18 sayılı, Çocuk Suçluluğuna Sosyal Tepkiler hakkında R(87)20 sayılı, Göçmen Ailelerden Gelen Genç Kişiler arasındaki Çocuk Suçluluğuna Sosyal Tepkiler ile ilgili R(88)6 sayılı, Ceza Adaletinin Yönetimi ile ilgili R(95)12 sayılı, Aile Arabuluculuğu R(98)1 sayılı, Ceza İşlerinde Arabuluculuk konulu R(99)19 sayılı, Avrupa Cezaevi Kuralları hakkında Rec(2006)2 sayılı, Suç Mağdurlarına Yardım konusunda Rec(2006)8 sayılı, Avrupa Konseyi Denetimli Serbestlik Kurallarına ilişkin CM/Rec(2010)1 sayılı ve Avrupa Topluluğu Yaptırımları ve Tedbirleri hakkında Avrupa Kurallarına ilişkin CM/Rec(2017)3 sayılı Tavsiye Kararları'nı göz önünde tutarak,

Cezai konularda arabuluculuk hakkında R(99)19 sayılı Tavsiye Kararı'nın daha iyi uygulanmasına yönelik rehber ilkeleri belirleyen Avrupa Komisyonu'nun Adaletin Etkinliğine ilişkin CEPEJ(2007)13 sayılı belgesini göz önünde tutarak,

Suç mağdurlarının hakları, desteklenmesi ve korunması konusunda asgari standartlar getiren Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 25 Ekim 2012 tarih ve 2012/29/AB sayılı Direktifi'ni göz önünde tutarak,

Suç ve Adalet hakkında Viyana Deklarasyonu: 21. Yüzyılın Zorlukları ile Yüzleşmek (Suçun Önlenmesi ve Suçlulara yönelik Muamele hakkında 10. Birleşmiş Milletler Kongresi, Viyana, 10-17 Nisan 2000, A/CONF. 187/4/Rev.3), Ceza Davalarında Onarıcı Adalet Programlarının Kullanılması hakkında Temel İkelere ilişkin 2002/12 sayılı ECOSOC Kararı, Birleşmiş Milletler Suç ve Uyuşturucu Ofisi'nin 2006 yılında yayımladığı Onarıcı Adalet Programları El Kitabı ve Avrupa Konseyi'nin 2004 yılında yayımladığı Avrupa Topluluğu'nda Bağlantıları Yeniden Oluşturmak – Avrupa'da Arabuluculuk ve Onarıcı Adalet adlı belgeyi göz önünde tutarak,

Üye Devletlerin hükümetlerine onarıcı adaleti geliştirirken Cezai konularda arabuluculuk hakkında R(99)19 sayılı Tavsiye Kararı'na dayanılarak hazırlanan bu Tavsiye Kararı'nın Ek'inde belirtilen ilkeleri dikkate almaları ve ilk aşamada hâkimler, savcılar, polis, ceza infaz kurumları hizmetleri, denetimli serbestlik hizmetleri, genç adaleti hizmetleri, mağdur destek hizmetleri ve onarıcı adalet kurumları başta olmak üzere bu metni ilgili ulusal kurum ve kuruluşlara paylaşmaları tavsiyesinde bulunur.

CM/Rec(2018)8 sayılı Tavsiye Kararı'nın Eki

I. Tavsiye Kararı'nın Kapsamı

1. Bu Tavsiye Kararı'nın amacı, üye devletleri ceza adaleti sistemleri kapsamında onarıcı adalete yönelik sistem geliştirme ve kullanma konusunda teşvik etmektir. Bu Karar, onarıcı adaletin ceza muhakemeleri bağlamında kullanılmasına yönelik standartları destekler ve katılımcıların haklarını güvence altına almayı ve katılımcıların ihtiyaçlarını karşılama sürecinin etkinliğini en üst düzeye çıkarmayı hedefler. Ayrıca yargı kurumları ve ceza adaleti ve onarıcı adalet konusunda çalışan kurumlar tarafından ceza muhakemelerinin kapsamının dışına çıkabilecek şekilde yenilikçi onarıcı adalet yaklaşımlarının geliştirilmesini teşvik etmeyi amaçlar.
2. Bu Tavsiye Kararı ceza adaleti alanında faaliyet gösteren, onarıcı adalette davaları karara bağlayan veya onarıcı adalete davaları yönlendiren veya başka yollarla onarıcı adaletten faydalanabilen veya onarıcı adalet ilkelerini işinde uygulayabilen tüm kamu kuruluşları ve özel kuruluşlara yöneliktir.

II. Tanımlar ve genel işleyiş ilkeleri

3. "Onarıcı adalet", suçtan zarar görenlerin ve bu zarardan sorumlu olanların özgür iradeleriyle rıza göstermeleri halinde eğitimli ve tarafsız üçüncü bir tarafın (bundan sonra "kolaylaştırıcı" olarak anılacaktır) yardımı ile suçtan doğan konuların çözümüne aktif biçimde katılmalarını sağlayan her türlü süreç anlamına gelir.
4. Onarıcı adalet, mağdur ve fail arasında (dolaylı veya doğrudan) diyalog şeklinde olabilir ve uygun olduğunda suçtan dolaylı veya doğrudan etkilenen diğer kişileri de kapsayabilir. Bunun içerisinde mağdur ve failerin destekleyicileri, ilgili meslek grupları ve etkilenen toplulukların mensupları veya temsilcileri de olabilir. Bundan böyle onarıcı adaletin tarafları, bu Tavsiye Kararı'nın amaçları doğrultusunda "taraflar" olarak anılacaktır.
5. Kullanıldığı ülkeye ve idare edildiği şekle bağlı olarak onarıcı adalet; diğerlerinin yanı sıra mağdur-fail arabuluculuğu, cezai arabuluculuk, onarıcı toplantılar, aile grubu toplantıları, cezalandırma halkaları veya barışma halkaları şeklinde de isimlendirilebilir.
6. Onarıcı adalet, ceza adaleti sürecinin herhangi bir aşamasında kullanılabilir. Örneğin tutukluluk, suç isnadı veya kovuşturmayla alternatif olarak düşünülebilir, polis veya yargı kurumlarının tasarrufu ile bağlantılı olarak kullanılabilir, kovuşturmadan önce ya da kovuşturmayla paralel olarak sürdürülebilir, mahkumiyet ve hüküm verme arasında uygulanabilir, hükmün parçası olabilir veya hüküm geçtikten ya da tamamlandıktan sonra olabilir. Onarıcı adalete

yönlendirmeler, ceza adaleti kurumları ve yargı kurumları tarafından yapılabilir veya tarafların kendileri bunu talep edebilir.

7. Yargı denetimi ihtiyacı, kovuşturmanın sürdürülmemesi kabul edilebilir çözüme dayalı olduğunda veya anlaşma mahkemeye tavsiye edilen talimat veya hüküm olarak sunulduğunda onarıcı adaletin yargı kararları üzerinde etkisi daha fazla olur.
8. Mağdurlar ve failer arasında diyalog kurulmasını kapsamayan uygulamalar da onarıcı adaletin temel ilkelerine yakından bağlı kalacak şekilde tasarlanabilir ve hayata geçirilebilir (bkz. Bölüm III ve VII). Onarıcı adalet ilkeleri ve yaklaşımları, ceza adaleti sistemi içerisinde ceza usullerinin kapsamı dışında da uygulanabilir (bkz. Bölüm VII).
9. “Onarıcı adalet hizmetleri”, onarıcı adalet hizmeti veren herkes için geçerlidir. Bunlar uzmanlaşmış onarıcı adalet kurumları, yargı makamları, ceza adaleti kurumları ve diğer yetkili kurumlar olabilir.
10. “Yargı makamları” ifadesiyle hâkimler, mahkemeler ve savcılar kast edilir.
11. “Ceza adaleti kurumları” ise polis, ceza infaz kurumları, denetimli serbestlik, genç adaleti ve mağdur destek hizmetleri anlamındadır.
12. “Onarıcı adalet kurumları” ise cezai konularda onarıcı adalet hizmetleri veren (ister özel, ister kamu kuruluşu olsun) her türlü uzmanlık kuruluşunu kapsar.

III. Onarıcı adaletin temel ilkeleri

13. Onarıcı adaletin temel ilkeleri, tarafların suçun çözümüne aktif olarak katılımlarının sağlanması (paydaş katılımı ilkesi) ve suça karşı verilen yanıtların öncelikli olarak kişiler, ilişkiler ve toplumun daha geniş kesimlerinin suçtan dolayı gördüğü zararın ele alınması ve onarılmasına (zararın onarılması ilkesi) odaklanması gerekliliği hakkındadır.
14. Onarıcı adaletin diğer ilkeleri arasında gönüllülük; müzakereye ve saygıya dayalı diyalog; katılan herkesin ihtiyaç ve çıkarlarına eşit önem verme; usullerde adalet; toplu, uzlaşmaya dayalı anlaşma; onarma, yeniden uyum ve karşılıklı anlayışın sağlanmasına odaklanma ve tahakküm kurulmasının engellenmesi bulunmaktadır. Bu ilkeler, ceza adaletine yönelik daha geniş kapsamlı reformları desteklemek için çerçeve olarak kullanılabilir.
15. Onarıcı adalet, mağdurun veya failin çıkarlarını diğerinden üstün tutacak şekilde tasarlanmamalı veya uygulanmamalıdır. Bunun aksine onarıcı adalet, ilgili tüm tarafların ihtiyaçlarını ifade etmeleri için teşvik edildiği ve desteklendiği ve bu ihtiyaçların mümkün olduğunca karşılandığı tarafsız bir ortam sağlar.
16. Onarıcı adalet, gönüllü bir süreçtir ve sadece tarafların özgür iradeleri ile rıza göstermeleri, süreç, sürecin olası sonuçları, etkileri ve onarıcı adalet sürecinin ilerideki ceza davalarını nasıl etkileyebileceği hakkında önceden eksiksiz bilgi almaları şartıyla onarıcı adaletten faydalanmak mümkündür. Taraflar, süreç esnasında istedikleri zaman rızalarını geri çekebilmelidir.
17. Onarıcı adalet, gizli biçimde uygulanmalıdır. Onarıcı adalet kapsamındaki görüşmeler gizli kalmalıdır ve ilgili tarafların uzlaştığı durumlar hariç olmak üzere sonradan kullanılamamalıdır (bkz. Kural 53).
18. Onarıcı adalet, genel anlamda ulaşılabilir bir hizmet olmalıdır. Suçun türü, ciddiyeti veya işlendiği coğrafya kendi başlarına ve diğer hususların söz konusu olmadığı durumlarda mağdur ve failere onarıcı adalet seçeneğinin sunulmasını engellememelidir.
19. Onarıcı adalet hizmetleri, ceza adaleti sürecinin tüm aşamalarında sunulmalıdır. Mağdurlara ve failere ilgili makamlar ve hukukçular tarafından sürece katılmak isteyip istemediklerini belirlemeleri için yeterli bilgi verilmelidir. Ceza adaleti sürecinin herhangi bir aşamasında adli makamlar veya ceza adaleti kurumları tarafından onarıcı adalet hizmetlerine yönlendirme yapılabilir. Bu durum, kişinin kendisinin onarıcı adalet hizmetlerine yönelmesi olasılığını ortadan kaldırmamaktadır.

20. Onarıcı adalet hizmeti veren kuruluşlara ceza adaleti sistemleriyle ilgili olarak yeterli özerklik verilmelidir. Bu kuruluşların özerklik ihtiyacı ile uygulama standartlarına uyulmasını sağlama ihtiyacı arasında denge gözetilmelidir.

IV. Ceza muhakemesinde onarıcı adalete ilişkin yasal dayanak

21. Üye devletler, onarıcı adalete yönelik yönlendirmenin yargı makamları tarafından yapıldığı veya onarıcı adaletin kovuşturmayı ya da mahkemelerin yargılama süreçlerini etkilediği veya etkileyebileceği şekilde kullanıldığı durumlara ilişkin net bir yasal zemin oluşturmak isteyebilir.

22. Onarıcı adaletin ceza muhakemesi için de kullanıldığı durumlarda politikalar geliştirilmelidir. Bu politikalar özellikle de davaların onarıcı adalete yönlendirilmesini sağlayan ve onarıcı adaleti uygulayan davaların ele alınmasını açıklayan usulleri ele almalıdır.

23. Onarıcı adalete ilişkin usul güvenceleri uygulanmalıdır. Özellikle de taraflar açık ve etkili şikâyet usulleri hakkında bilgilendirilmeli ve bunlara erişebilmelidir. Uygun olduğu durumlarda taraflara tercüme hizmetleri veya adli yardıma erişme imkânı verilmelidir.

24. Onarıcı adaletin (gerek mağdur gerekse fail olarak) çocukları kapsadığı durumlarda, çocuğun ebeveynleri, yasal vasileri veya uygun bulunan başka bir yetişkin çocuğun haklarının korunmasını sağlamak için her türlü davaya katılma hakkına sahiptir. Bu kişilerin davalara katılmalarını düzenleyen yasal güvenceler ve tüm özel yasal düzenlemeler onarıcı adalete bu kişilerin katılımları söz konusu olduğunda da uygulanmalıdır.

V. Onarıcı adalet kapsamında ceza adaletinin işleyişi

25. Onarıcı adalet konusunda mutabık kalınmadan önce kolaylaştırıcı, tarafları hakları, onarıcı adalet sürecinin niteliği, katılım kararının olası sonuçları ve şikâyet prosedürlerine ilişkin ayrıntılar hakkında eksiksiz bilgilendirmelidir.

26. Onarıcı adalet sadece tüm tarafların özgür iradeleri ile ve aydınlatılmış rızalarına dayalı olarak uygulanır. Hiç kimse, adil olmayan yollarla onarıcı adalet sürecine katılmaya ikna edilmemelidir. Onarıcı adalet, herhangi bir sebeple sürecin anlamını anlama yeterliliğine sahip olmayan kişilere uygulanmaz.

27. Onarıcı adalet hizmetleri mümkün olduğunca kapsayıcı olmalıdır, mümkün olduğunca fazla kişinin katılımını sağlamak için belirli bir düzeyde esneklik sağlanmalıdır.

28. Yargı makamları ve ceza adaleti kurumları mümkün olduğunda davaları onarıcı adalete yönlendirmek için gereken koşulları, usulleri ve altyapıyı oluşturmalıdır.

Bu yönlendirmeleri yapmaktan sorumlu olan kişiler, eğer tarafların yaşı, olgunluk düzeyi, entelektüel kapasitesi ile ilgili uygunsuzluklar veya diğer faktörlerden dolayı onarıcı adaletin kullanılmasının engellenebileceği konusunda emin değillerse, ilgili yönlendirmeyi yapmadan önce onarıcı adalet hizmet birimleri ile temasa geçmelidir. Bu sayede, yönlendirmenin lehine bir karine oluşursa, eğitilmiş kolaylaştırıcılar taraflarla iş birliği içinde davaların onarıcı adalet için uygun olup olmadığını belirleyebilecektir.

29. Kolaylaştırıcılara yeterli hazırlığı, risk değerlendirmesini yapmaları ve taraflarla birlikte yapılan çalışmalarını takip etmeleri için yeterli zaman ve kaynak verilmelidir. Kolaylaştırıcıların yargı makamları ve ceza adaleti kurumları arasından belirlendiği durumlarda, kolaylaştırıcılar onarıcı adalet ilkelerine uygun hareket etmelidir.
30. Onarıcı adalete başlarken dayanak olarak tarafların normalde davaya ilişkin temel vakaları biliyor olması gerekir. Kişinin onarıcı adalet sürecine katılması, takip eden yasal işlemlerde suçun kabul edildiğine dair delil olarak kullanılmamalıdır.
31. Ceza davasını onarıcı adalete yönlendirme kararı, anlaşmaya varılması halinde yasal işlemlere devam edilmemesi niyeti ile alınır, yargı makamlarına onarıcı adalet sürecinin durumu hakkında bilgi sahibi olabilecekleri makul bir zaman tanınarak alınmalıdır.
32. Davanın mahkumiyet veya hüküm öncesinde yargı tarafından onarıcı adalete sevk edilmesi durumunda, taraflar arasında sonuca ilişkin anlaşma sağlandıktan sonra nasıl ilerleneceğine dair karar yargı makamlarına bırakılmalıdır.
33. Onarıcı adalet süreci başlamadan önce kolaylaştırıcı, davayla ilgili tüm olgular hakkında bilgi sahibi olmalıdır ve yetkili yargı makamları ya da ceza adaleti kurumları kolaylaştırıcıya gerekli bilgileri vermelidir.
34. Yargı makamları, tarafların onarıcı adalet konusunda anlaşmaya varması ve süreci başarılı biçimde tamamlaması gerekçesiyle ceza davasına devam edilmemesine karar verirse; bu karar iç hukuk kapsamında aynı olgulara dayalı olarak aynı devlet içerisinde aynı kişilere ilişkin ceza davasına devam edilmemesine sebep olacak diğer gerekçeler temelinde alınan kararlarla aynı statüye sahip olmalıdır.
35. Dava, taraflar arasında anlaşma sağlanmadan veya böyle bir anlaşma uygulanmadan yargı makamlarına tekrar yönlendirilirse, nasıl ilerleneceğine dair karar gecikmeksizin ve iç hukuk kapsamında öngörülmüş yasal ve usule ilişkin güvenceler uyarınca alınmalıdır.

VI. Onarıcı adalet hizmetlerinin işleyişi

36. Onarıcı adalet hizmetleri, yetkili makamların kabul ettiği standartlara göre düzenlenmelidir. Yetkinlik standartları ve etik kurallarla kolaylaştırıcıların seçilmeleri, eğitilmeleri, desteklenmeleri ve değerlendirilmelerine ilişkin usuller hazırlanmalıdır.
37. Onarıcı adalet hizmetleri ve onarıcı adaletle ilgili eğitim sağlayıcıların çalışmaları yetkili bir makam tarafından denetlenmelidir.
38. Onarıcı adalet hizmet kuruluşları, standartlara uyulduğundan ve uygulamaların güvenli ve etkili biçimde hayata geçirildiğinden emin olmak için kolaylaştırıcılarının çalışmalarını düzenli olarak izlemelidir.
39. Onarıcı adalet hizmet kuruluşları, hizmet sundukları davalar hakkında bilgi toplamalarını sağlayacak şekilde uygun veri kayıt sistemleri oluşturmalarıdır. Asgari düzeyde verilen onarıcı adalet hizmet türleri veya davaların ilerlememe sebepleri kayıt altına alınmalıdır.
40. Kolaylaştırıcılar, toplumun tüm kesimlerinden seçilmelidir ve genel anlamda yerel kültür ve toplulukları iyi bilmelidir. Kolaylaştırıcılar, kültürler arası ortamlarda onarıcı adalet hizmetlerinden faydalanmalarını sağlayan hassasiyet ve kabiliyetlere sahip olmalıdır.
41. Kolaylaştırıcılar, onarıcı adalet hizmetlerini etkili biçimde sunmak için gereken sağlıklı karar alma yetisine ve kişiler arası iletişim becerilerine sahip olduğunu gösterebilmelidir.
42. Kolaylaştırıcılar, onarıcı adalet hizmeti sunmadan önce başlangıç eğitimi almalı, bunun yanı sıra hizmet süreleri boyunca devamlı hizmet içi eğitimden faydalanmalıdır. Bu eğitimler sayesinde kolaylaştırıcılar, çatışma çözümü becerilerini de kapsayacak şekilde üst düzey yetkinliğe ulaşabilmeli; mağdurlar, failer ve kırılgan kişilerle çalışmak için gereken şartları taşıyabilmeli ve ceza adaleti sistemi hakkında temel bilgiler edinmelidir. Onarıcı adaletle dava yönlendiren ceza adaleti meslek mensupları da buna uygun eğitimler almalıdır.
43. Kolaylaştırıcılar deneyimli olmalı ve onarıcı adalet hizmetlerini hassas, karmaşık veya ciddi davalara da verebilmek için ileri düzey eğitim almalıdır.
44. Kolaylaştırıcıların yöneticileri, onarıcı adaletle özel dava denetimi ve hizmet yönetimi eğitimi almalıdır.
45. Eğitim sağlayıcıları, kullandıkları eğitim materyalleri ve eğitim yaklaşımlarının etkili eğitim ve kolaylaştırıcılık uygulamaları hakkında güncel kanıtlara uygun olmasını sağlamalıdır.

46. Onarıcı adalet hizmetleri davaya ilişkin olgular ve tarafların ihtiyaç ve çıkarlarına dayalı olarak tarafsız biçimde sunulmalıdır. Kolaylaştırıcı, her zaman tarafların onuruna saygı göstermeli ve tarafların birbirlerine karşı saygılı davranmalarını sağlamalıdır. Sürecin taraflardan birisi veya kolaylaştırıcı tarafından tahakküm altına alınmasından kaçınılmalıdır, süreç taraflara eşit derece önem gösterilerek yürütülmelidir.
47. Onarıcı adalet hizmet kuruluşları, onarıcı adalet süreci kapsamında güvenli ve rahat bir ortam oluşturmaktan sorumludur. Kolaylaştırıcı sürece katılmak için hazır olmaları için taraflara yeterli süreyi tanımalı, tarafların kırılabilirliklerine karşı hassas davranmalı ve taraflardan birisi veya daha fazlasının güvenliğini sağlamak için gerektiğinde onarıcı adalet hizmetlerine son vermelidir.
48. Onarıcı adalet hizmetleri, etkin biçimde uygulanmalıdır fakat bu hizmetler, tarafların yönetebileceği bir hızda sunulmalıdır. Özellikle de hassas, karmaşık ve ciddi davalarda uzun bir hazırlık ve takip süresine ihtiyaç duyulabilir ve tarafların travma ve bağımlılık tedavisi gibi başka hizmetlere yönlendirilmesine ihtiyaç olabilir.
49. Gizlilik ilkesi ihlal edilmeksizin kolaylaştırıcı, onarıcı adalet hizmetlerinin sunumu esnasında ortaya çıkabilecek yakında işlenebilecek veya ciddi nitelikli suçlar hakkında yetkili makamlara bilgi vermelidir.
50. Anlaşmalar sadece tüm tarafların özgür iradeleriyle ve bilgiye dayalı onam verdiği adil, ulaşılabilir ve orantılı edimlerden oluşmalıdır.
51. Anlaşmalarda somut sonuçlar olmak zorunda değildir. Taraflar, kurulan diyalogun ihtiyaç ve çıkarlarını yeterli biçimde karşıladığını kabul etmek konusunda özgürdür.
52. Anlaşmalar, mümkün olduğunca tarafların kendi fikirlerine dayalı olmalıdır. Kolaylaştırıcılar, sadece taraflar istediğinde veya yapılacak anlaşma açıkça orantısız, gerçekçilikten uzak veya haksız olduğunda tarafların anlaşmasına müdahale etmelidir, bu durumda kolaylaştırıcılar neden müdahale ettiğini açıklamalı ve müdahale sebeplerini kayıt altına almalıdır.
53. Onarıcı adaletin yargı kararları üzerinde bir etkisi olacaksa, kolaylaştırıcı ilgili yargı makamlarına veya ceza adaleti kurumlarına atılan adımlar ve onarıcı adalet hizmetinin sonucu (sonuçları) hakkında bilgi vermelidir. Kolaylaştırıcıların 49 no'lu Kural kapsamında açıklanan yükümlülüklerine bakılmaksızın, kolaylaştırıcılar ilgili makamlara bilgi verirken taraflar arasında konuşulanların içeriğini ve onarıcı adalet hizmetlerinin sunumu sırasında tarafların davranışları hakkında herhangi bir görüş bildirmemelidir.

VII. Onarıcı adaletin sürekli gelişimi

54. Onarıcı adalet hizmetlerinin etkili biçimde sunulması için yeterli insan kaynağına ve malî kaynağa ihtiyaç vardır. Onarıcı adalet hizmetleri kullanıldığında, ulusal yapılar onarıcı adalet alanındaki gelişmeleri ve politikaları tutarlı ve sürdürülebilir biçimde desteklemeli ve koordine etmelidir.
55. Yargı makamları, ceza adaleti ve onarıcı adalet kurumları, hukukçular, failer ve mağdurlarla topluluklar adına faaliyet gösteren gruplar arasında onarıcı adaletin anlamı ve amacı hakkında ortak bir anlayış geliştirilmesi amacıyla düzenli istişare olmalıdır.
56. Yargı makamları, ceza adaleti ve onarıcı adalet kurumları onarıcı adalet hizmetlerinden faydalanmaları için bilgi vermek ve mümkün olduğunda onları sürece dâhil etmek amacıyla yerel topluluklar ile iletişim kurmaları için teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.
57. Onarıcı adalet hizmetleri, sadece kolaylaştırıcılık konusunda yeterli eğitimi almış kişiler tarafından sunulmalıdır. Fakat, çatışma çözümü ve onarıcı adalet ilkeleri konusunda yargı makamları ve ceza adaleti kurumlarının tüm personel ve yöneticileri ile ceza adaleti meslek mensuplarında farkındalığı artırmak tavsiye edilmektedir, böylece bu kişiler bu ilkeleri anlar ve günlük işlerinde bunları uygulayabilir.
58. Failer hakkında denetimli serbestlik hizmetlerinin denetim ve yardım hükmü bulunuyorsa, onarıcı adalet bu denetim ve yardım hükmünün infazından önce veya bununla eş zamanlı olarak sunulabilir. Hükmü plânlarken onarıcı adaletten faydalanmak, denetim ve yardım plânlarını belirlerken onarıcı adalet anlaşmalarının dikkate alınmasını sağlayacaktır.
59. Onarıcı adaletin en tipik özelliğinin taraflar arası diyalog olmasına rağmen, onarıcı adalet ilkelerine büyük oranda bağlı kalacak şekilde mağdur ve fail arasında diyalog içermeyen birçok müdahale tasarlanabilir ve uygulanabilir. Bunun içerisinde telafi, mağdurun zararının karşılanması ve failin yeniden entegrasyonu ile ilgili yenilikçi yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin *diğerlerinin yanı sıra* topluluk telafisi programları, telafi kurulları, doğrudan mağdurun eski durumuna getirilmesi, mağdur ve tanık destek programları, mağdur destek grupları, terapötik topluluklar, mağdur farkındalık kursları, mahpus veya fail eğitimleri, problem çözmeye yönelik mahkemeler, Destek ve Hesap Verebilirlik Grupları, failerin yeniden uyumuna yönelik seremoniler ve faileri ve aileleri ya

da diğerk suç mağdurlarını kapsayan projeler onarıcı adaletin temel ilkelerine (bkz. Bölüm III) uygun biçimde uygulanırsa onarıcı şekilde sunulabilir.

60. Onarıcı ilkeler ve yaklaşımları, ceza adaleti sistemi içerisinde, fakat ceza usullerinin kapsamı dışında kullanılabilir. Örneğin bunlar vatandaşlar ve polis memurları, mahpuslar ve ceza infaz kurumu görevlileri, mahpuslar veya denetimli serbestlik çalışanları ve denetledikleri failer arasında çatışma olduğunda kullanılabilir. Yargı makamları veya ceza adaleti kuruluşları personeli arasında çatışma olduğunda bunlara başvurmak mümkün olabilir.
61. Onarıcı adalet ilkeleri ve yaklaşımları, yargı makamları ve ceza adaleti kuruluşları tarafından ileriye dönük (proaktif) olarak kullanılabilir. Örneğin ceza adaleti sisteminde yer alan personel, polis memurları ve toplumun farklı kesimleri, mahpusların kendi içinde, mahpuslar ve aileleri veya mahpuslar ve ceza infaz kuruluşları görevlileri arasında ilişki kurmak ve sürdürmek için kullanılabilir. Bu sayede, bu gruplar arasında veya grupların kendi içlerinde güven, saygı ve sosyal sermaye oluşmasına destek olunabilir. Onarıcı adalet ve yaklaşımları, yönetimle ilgili kararlar alınırken ve personel ile istişare kurulurken ve personel yönetimi ve kurumsal karar alma süreçlerinin diğerk alanlarında yargı makamları ve ceza adaleti kurumları tarafından ileriye dönük olarak kullanılabilir. Bu sayede, bu kurumlar içerisinde onarıcı kültür oluşmasına destek verilebilir.
62. Ceza adaleti süreci kapsamında onarıcı adaletin özerk biçimde sunulması ihtiyacından bağımsız olarak; onarıcı adalet kurumları, yargı makamları, ceza adaleti kurumları ve ilgili diğerk kamu hizmet birimleri kendi alanlarında onarıcı adaletin kullanımı ve gelişimini desteklemek ve koordine etmek amacıyla yerel düzeyde birbirleriyle iletişim halinde olmalıdır.
63. Yargı makamları ve ceza adaleti kurumları, onarıcı adaletin o kurum tarafından ve o kurum içerisinde kullanımını desteklemek ve koordine etmek konusunda resmi sorumluluklara sahip personel görevlendirmeyi dikkate almalıdır. Bu kişi, onarıcı adaletin kullanımı ve gelişimi kapsamında diğerk yerel kurumlar ve topluluklarla bağlantı kurmaktan da sorumlu olabilir.
64. Üye devletler, onarıcı adalet hizmetlerini geliştirirken birbirlerine destek vermeli ve aralarında iş birliği kurmalıdır. Bunun içerisinde onarıcı adaletin kullanımı, gelişimi ve etkisi hakkında bilgi paylaşımı ve politika, araştırma, eğitim ve yenilikçi yaklaşımların ortak oluşturulması yer almalıdır. Gelişmiş onarıcı adalet politikaları ve uygulamalarına sahip olan üye devletler (ve/veya üye devletlerdeki yerel makamlar ve ilgili kuruluşlar) diğerk üye devletlerle, o üye devletlerdeki yerel makamlar ve ilgili kuruluşlarla bilgi, materyal ve uzmanlık paylaşımında bulunmalıdır.

65. Onarıcı adalet hakkında genel kamuoyunda farkındalığı artırmak için merkezi ve yerel yönetimler, adli makamlar, ceza adaleti ve onarıcı adalet kurumları tanıtım faaliyetleri yürütmelidir.
66. Üye devletler, onarıcı adalet konusunda yapılan araştırmaları teşvik etmeli, desteklemeli ve kolaylaştırmalıdır, ayrıca uyguladıkları veya finanse ettikleri tüm program veya projeleri değerlendirmelidir. Her türlü onarıcı adalet hizmet kuruluşu, sunduğu hizmetin bağımsız biçimde değerlendirilmesine izin vermeli ve bu süreci desteklemelidir.
67. Bu Tavsiye Kararı, Ek'inde yer alan ilkeler ve bunların uygulanması üye devletlerde onarıcı adaletin kullanılması konusunda yaşanan tüm önemli gelişmeler ışığında değerlendirilmeli ve gerektiğinde uygun görüldüğü gibi gözden geçirilmelidir.